

Úvaha soudního vikáře

o přetížení, samotě a odpovědnosti v církevním soudnictví

Nedávno jsem si přečetl článek P. Giovanniho Cucciho, SI, o samotě a nepohodlí kněží,¹ který se na první pohled týká především pastorační služby v jejím klasickém smyslu. Při pozornějším čtení se však ukazuje, že jeho analýza má mnohem širší dosah a že se velmi přesně dotýká i reality soudců, auditorů, obhájců svazku, notářů a dalších spolupracovníků církevního soudu, ať již duchovních či laiků. Také církevní soud je místem služby, která je dlouhodobá, náročná, často skrytá a emocionálně zatěžující. Práce s manželskými kauzami, trestními řízeními, předběžnými šetřeními či disciplinárními otázkami znamená trvalý kontakt s lidským zraněním, konfliktem, selháním a bolestí. Z povahy věci jde o službu, která vyžaduje vysokou míru koncentrace, odpovědnosti, diskrétnosti a vnitřní vyrovnanosti. Právě zde se však velmi snadno rodí to, co P. Cucci popisuje jako *disagio* – stav nepohody, obtíží neboli duševní nepohodlí, které není pouze osobní, ale strukturální.

Samota uprostřed práce

Jedním z nejvýraznějších rysů práce u církevního soudu je specifická forma samoty ve smyslu určitého osamocení. Nejde o samotu fyzickou – soudní kanceláře jsou plné spisů, termínů, e-mailů, jednání a rozhodnutí. Jde spíše o samotu existenciální a profesní. Rozhodování probíhá v úzkém okruhu osob, často bez možnosti širšího sdílení. Mnohé otázky nelze otevřeně komunikovat ani mimo soud, ani v běžném kněžském či pracovním kolektivu, protože jsou vázány mlčenlivostí, diskrétností a odpovědností vůči stranám. Zvláště kněží soudci a další pracovníci soudu mohou zakoušet, že jejich práce není viditelná, není vděčná a není snadno pochopitelná. Výsledky přicházejí pomalu, někdy vůbec. Vnější uznání je minimální, kritika naopak snadná a často emotivní. To vše vytváří prostředí, v němž se samota – původně přijatá jako prostor soustředění a služby pravdě – může nenápadně proměnit v izolaci.

Přetížení jako „normální stav“

Autor původní studie P. Giovanni Cucci velmi přesně pojmenovává fenomén, který lze bez nadsázky aplikovat i na soudní prostředí: přetížení se stává normou. Rostoucí počet kauz, složitější procesní situace, vyšší nároky na kvalitu odůvodnění, tlak na rychlost řízení a současně omezené personální a finanční zdroje vedou k tomu, že pracovníci soudu často fungují na hraně svých kapacit.

Zvlášť nebezpečné je, že toto přetížení bývá snadno převzato jako osobní povinnost: „*musím to zvládnout*“, „*jinak to nejde*“, „*není kdo by to udělal*“. Tak vzniká situace, kdy strukturální problém je vnímán jako individuální selhání nebo nedostatečná odolnost jednotlivce. Únava, podrážděnost či ztráta radosti z práce jsou pak chápány jako něco, co je třeba „překonat“, nikoli jako signál, že systém naráží na své limity.

Riziko tiché rezignace

Zvláštní formou „nepohodlí“, která hrozí i v soudním prostředí, je tichá rezignace. Člověk formálně plní své úkoly, zachovává korektnost a profesionalitu, ale vnitřně se vzdaluje smyslu služby. Práce se redukuje na technické zvládnání spisů, nikoli na službu spravedlnosti jako pastoračnímu rozměru církve. Právě zde se ukazuje, jak nebezpečné

¹ G. CUCCI S.I., *Solitudine e disagio del prete: un problema strutturale?*, LA CIVILTÀ CATTOLICA, 2023, II, n. 4152, 535–548, dostupné online: <https://www.laciviltacattolica.it/articolo/solitudine-e-disagio-del-prete-un-problema-strutturale/>

je zaměřovat výkon za zdraví. Skutečnost, že soud funguje, že rozhodnutí jsou vydávána a lhůty dodržovány, ještě neznamená, že lidé, kteří tuto službu nesou, nejsou vyčerpáni. Myslím, že P. Giovanni Cucci právem varuje před spiritualizací nebo legalizací vyhoření: to, že někdo „slouží“, neznamená, že nežije v nepohodě.

Volání po supervizi a doprovázení

Z tohoto pohledu nelze přehlédnout skutečnost, že na posledním zasedání soudu v Brně někteří pracovníci výslovně žádali o možnost supervize či odborného doprovázení. Tento požadavek je třeba chápat nikoli jako známku slabosti, ale jako projev zralé odpovědnosti. Supervize není terapií v krizové situaci, nýbrž preventivním nástrojem, který umožňuje reflektovat práci, emoce i hranice odpovědnosti dříve, než dojde k vyhoření nebo vážnému selhání. Je třeba realisticky přiznat, že v této chvíli není ze strany zaměstnavatele – z objektivních, především finančních důvodů – možné zajistit systematickou supervizní či podpůrnou službu. Tato okolnost však zároveň zřetelně ukazuje, že institucionální limity mají přímý dopad na lidskou stránku služby. Není-li možné nabídnout plnohodnotné řešení, stává se o to naléhavějším alespoň problém jasně pojmenovat, uznat jeho legitimitu a neredukovat jej na individuální selhání jednotlivců.

Odpovědnost vedení a společné hledání cest

Zamýšlení nad tímto tématem vede k úvaze, že otázka nepohodlí a přetížení se netýká pouze jednotlivců, ale celého organismu církevního soudu. Jde o výzvu k realistickému pohledu na limity lidí i struktur, v nichž je výkon soudní služby uskutečňován. Tento pohled není pouze pastorační nebo psychologický, nýbrž má i jasný právní rozměr. Kodex kanonického práva totiž výslovně zakotvuje odpovědnost diecézního biskupa jako moderátora soudu (srov. can. 1419 § 1 CIC), jemuž přísluší zajistit, aby tribunál byl řádně ustaven a mohl plnit své poslání. Současně je soudní vikář podle práva povolán k tomu, aby řídil soudní činnost jménem biskupa a dbal na její řádný výkon (srov. can. 1420 § 1 CIC). Tato odpovědnost se neomezuje pouze na procesní správnost jednotlivých kauz, nýbrž zahrnuje i péči o to, aby výkon soudní služby byl dlouhodobě udržitelný a odpovídal lidským možnostem těch, kdo ji vykonávají. Instrukce *Dignitas connubii* tuto perspektivu dále rozvíjí, když zdůrazňuje, že soudní služba má být vykonávána s odbornou kompetencí, odpovědností a v duchu spolupráce všech, kdo se na procesu podílejí. Připomíná, že diecézní biskup má povinnost zajistit dostatečný počet vhodně připravených osob a vytvořit takové podmínky, aby výkon spravedlnosti nebyl ohrožen ani kvalitou, ani přetížením jednotlivců (srov. *Dignitas connubii*, čl. 33). Již z této normativní perspektivy je zřejmé, že otázka personální a lidské udržitelnosti soudní práce není druhořadá, ale dotýká se samotné důstojnosti výkonu spravedlnosti. Odpovědnost vedení se proto nevyčerpává v pouhé organizaci práce či rozdělení kompetencí, ale zahrnuje i vytváření institucionálního prostoru, v němž je možné otevřeně mluvit o únavě, nejistotě a hranicích, aniž by to bylo chápáno jako profesní selhání či osobní slabost. Bylo by iluzí domnívat se, že všechny obtíže lze vyřešit okamžitě nebo jednoduchými opatřeními. Již samotné uznání, že psychické nepohodlí a přetížení nejsou primárně selháním jednotlivce, nýbrž signálem systémové zátěže, však představuje důležitý krok odpovídající jak duchu práva, tak jeho liteře. Právě zde se může – i v rámci omezení daných personálními a finančními podmínkami – otevřít prostor pro realistická a přiměřená řešení: jasnější vymezení rolí, lepší sdílení odpovědnosti, posilování kolegiální spolupráce, vytváření neformálních prostorů setkávání a v delším horizontu také hledání externích forem odborného doprovázení. Taková opatření nejsou nadstandardem, ale odpovídají tomu, co kanonické právo implicitně předpokládá: že výkon soudní služby má být nejen právně správný, ale i lidsky únosný, aby mohl skutečně sloužit nejvyššímu zákonu církve, jímž je *salus animarum* (srov. can. 1752 CIC).

Závěrem

Zamyšlení nad tímto tématem nás nepřímo vybízí k tomu, abychom se i v prostředí církevního soudnictví ptali nejen na správnost a právní kvalitu rozhodnutí, ale také na udržitelnost služby, která k těmto rozhodnutím vede. Spravedlnost, jež je vykonávána za cenu dlouhodobého vyčerpání, vnitřního osamění a tiché rezignace těch, kdo ji nesou, se dříve či později stává křehkou – nikoli proto, že by chyběla odborná kompetence, ale proto, že se vytrácí vnitřní jednota osoby, služby a smyslu. Právě v tomto bodě se hluboce dotýkají slova papeže Lva XIV., pronesená při zahájení soudního roku Římské rotý, reality každého církevního tribunálu. Když Svätý Otec připomíná, že poslání soudců a všech spolupracovníků tribunálů lze shrnout do biblického výrazu *veritatem facientes in caritate* (Ef 4,15), neodkazuje pouze na metodologickou rovnováhu mezi přísností práva a pastorační citlivostí. Poukazuje zároveň na vnitřní postoj osoby, která je povolána „činit pravdu“ jako životní postoj, nikoli jen jako profesionální výkon. Tato jednota pravdy a lásky – jak papež výslovně zdůrazňuje – není výsledkem pragmatického vyvažování, nýbrž vychází ze samotného tajemství Boha, který je zároveň Pravda i Lásky. Jestliže je tedy církevní soudnictví službou *salus animarum*, pak se tato služba neuskutečňuje pouze v obsahu rozsudků, ale také ve způsobu, jakým je soudní práce nesena, sdílena a lidsky zvládána. Pravda, která je prosazována bez ohledu na člověka, se může stát chladnou a odtazitou; láska, která by se odtrhla od pravdy, by se naopak mohla proměnit v nebezpečnou relativizaci. Totéž však platí i obráceně: služba pravdě, která systematicky přehlíží lidské limity těch, kdo ji vykonávají, se nevyhnutelně dostává do napětí se svým vlastním cílem. Papežova slova o tom, že soudní služba je skutečným posláním, nikoli pouhým plněním úředních povinností, vrhají nové světlo i na otázku samoty a nepohodlí pracovníků církevních soudů. Pokud je soudce, auditor, obhájce svazku či notář povolán být „spolupracovníkem pravdy“, pak toto spolupracovníctví nemůže být redukováno na individuální výkon izolovaného odborníka. Vyžaduje prostředí, v němž je možné nést odpovědnost společně, sdílet tíhu rozhodování a otevřeně reflektovat napětí, která z povahy této služby vyplývají.

Pečovat o pracovníky soudu – kněze i laiky – proto není luxusem ani nadstandardem, ale součástí institucionální spravedlnosti, která se týká i těch, kdo spravedlnost vykonávají. Jak připomíná papež, spravedlnost a pokoj jsou v neustálém dynamickém vztahu: když je narušena spravedlnost, je ohrožen i pokoj. Totéž lze říci i opačně – pokoj v nitru těch, kdo rozhodují, není vedlejším efektem, nýbrž jedním z předpokladů spravedlivého výkonu úřadu. Opravdu se ukazuje, že otázka samoty, nepohodlí a přetížení není okrajovým tématem, ale dotýká se samého jádra církevní služby pravdě a spravedlnosti. Nejde o psychologizaci soudní práce ani o oslabení právní striktnosti, nýbrž o věrnost onomu hlubokému horizontu, který papež Lev XIV. znovu připomíná: aby církevní právo zůstalo skutečně službou spáse duší, musí být vykonáváno pravdivě, odborně – a zároveň lidsky, v lásce.

Na pozadí těchto úvah je zřejmé, že odpověď na zkušenost samoty a nepohodlí nemůže spočívat v hledání viníků ani v iluzorním očekávání rychlých řešení. Jako soudní vikář nemohu odstranit všechny obtíže, které jsou zčásti strukturálně podmíněny a přesahují kompetence jednotlivce. Mohu se však snažit – a k tomu se zavazuji –, abych soudní službu nesl věrně, pravdivě a odpovědně, tak aby byla právně správná, lidsky únosná a dlouhodobě udržitelná; neboť pouze tam, kde je služba pravdě vykonávána „v lásce“, může zůstat skutečnou službou církvi i lidem, kterým je určena.

Mons. Karel Orlita